

Erna Banić-Pajnić: Petrićev put

Skuhala Karasman, Ivana

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2002, 1, 83 - 84**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:637711>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

jama izdvojenih komponenti naučenog i instinktivnog, na čemu prigovara EP. Slijedi feministička biologinja Anne Fausto-Sterling s pregledom povijesti androcentrizma, od Darwina, koji nije uspio objasniti evoluciju žena, do zagovornika EP Davida Bussa i Roberta Wrighta, koji i danas proučavaju žensku stidljivost i mušku ambicioznost. Sociolozi Tom Shakespeare i Mark Erickson pokazuju neplodnost dvojbe ili/ili, *nature/nurture*, pri proučavanju onesposobljenih ljudi. Onesposobljenost je istovremeno i biološki i društveni moment, a ne ili biološki ili društveni. Na androcentričnu usredotočenost Darwina upozorava i sociolog Ted Benton, a kao središte svoje kritike ističe W. G. Runcimana i njegov pokušaj da evolucijsku teoriju približi sociologiji. Ljudska su društva, za razliku od životinjskih, složena i ne mijenjaju se prema evolucijskoj, nego povijesnoj vremenskoj skali, tako da mogućnost primjene evolucijske teorije na društvo i njegove elemente nije znanstveno, već teorijsko

i filozofsko pitanje. Na primjeru ljudskog hoda antropolog Tim Ingold nastavlja *nature/nurture* raspravu i dokazuje da različiti ljudi ne hodaju apstraktno, već na bezbroj različitih načina na koje je istovremeno utjecao fizički okoliš, kulturni okoliš i biologija.

Zbornik završava radom drugog urednika, neuroznanstvenika Stevena Rosea, koji odbacuje objašnjenja životnih procesa bilo uvažavanjem razvojnih i evolucijskih procesa, koji se temelje na jednodimenzionalnim i statičkim osobinama DNK, bilo urođenom modularnom arhitekturom uma koji se zamišlja uređaj za obradu informacija. Rose predlaže alternativni pogled prema kojemu se um ne bavi informacijama, već značenjima, a organizmi se ne mogu razumjeti redukcijom na gene, već istovremeno kao proizvod i kao proces, kao bivanje i kao nastajanje.

Josip Hrgović

*Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«
Marulićev trg 19, HR-10000 Zagreb
jhrgovicus@yahoo.com*

Erna Banić-Pajnić, *Petrićev put. Od kritike Aristotela do pobožne filozofije*, Institut za filozofiju, Zagreb, 2001, 319 str.

Knjiga Erne Banić-Pajnić, *Petrićev put. Od kritike Aristotela do pobožne filozofije*, skup je uglavnom već objavljenih članaka, tematski podijeljenih u tri cjeline koje prate Petrićev filozofski razvoj. Tim trima tematskim cjelinama obuhvaćeni su svi značajni aspekti Petrićeva mišljenja. Knjigu treba promatrati kao rezultat dvadesetogodišnjeg autoričinog bavljenja i proučavanja Petrićeve filozofije u kojoj ona »otkriva intimnu logiku jednog mišljenja, prepoznatu u njegovoj borbi i razračunavanjima s naslijeđenim mentalnim sklopovima i poku-

šaju da ponudi jedno novo zaokruženo 'tumačenje svijeta', ukratko jednog mišljenja koje se koprca u nastojanjima da dohvati i artikulira 'svoju' istinu za sebe i druge« (str. 8).

Prva cjelina, »Petrićevo 'razračunavanje' s Aristotelom« promišlja u prvom redu Petrićeve *Peripatetičke rasprave*, sagledavajući njihov hermeneutički aspekt te slijedeći njegovu namjeru uspostave korpusa Aristotelovih djela. *Peripatetičke rasprave* tiskane su u Baselu 1586. godine i predstavljaju početak Petrićeva obračuna s Aristotelom u nastojanju

ustopave jedne novoutemeljene filozofije koja će svoj konačni oblik dobiti u *Novoj sveopćoj filozofiji*, tiskanoj u Ferrari 1591. godine. Njegov pokušaj valoriziranja Aristotelove filozofije autorica uspoređuje sa sličnim nastojanjima Jurja Dubrovčanina, prikazujući različitost njihovih tendencija na temelju njihova odnosa spram materije. Na temelju usporedbe vidljivo je da Petrić pri promišljanju materije pokušava »naći protuslovlje i pokazati neodrživost neke Aristotelove postavke, što je u skladu s ranije naznačenim motivom analize Aristotelovih učenja« (str. 67). Tako Petrić, na primjer, u slučaju 'gole materije', umjesto neodrživih Aristotelovih tvrdnji nudi pitagorejsko-platonističko rješenje. Ovakva je tendencija u skladu s Petrićevim novoplatonističkim stajalištima. Za razliku od toga Dubrovčanin, kao izraziti aristotelovac, ima posve drukčiji, apologetski stav.

Druga cjelina, naslovljena »Petrić na pragu novovjekovlja«, promišlja Petrića u okviru određenja renesanse kao onog »između«, »više ne« srednjovjekovlja i »još ne« novovjekovlja, iznoseći način transformacije slike svijeta, utemeljene na Aristotelovoj kozmologiji, u drukčiju sliku svijeta koja svoje temelje ima u jednako drevnim pretpostavkama animizma i voluntarizma. Ta nova slika svijeta ne može se smatrati modernom, nego samo pripremom za novu matematičku znanost i na njoj izgrađenu sliku svijeta. Razlog zbog kojega se ona ne može smatrati modernom slikom svijeta je u tome što Petrić poseže za modificiranim tradicionalnim modelima, te u tome što su i oni aspekti njegova razumijevanja prostora (beskonačnost) koji omogućuju znanstveni napredak prije svega određeni ontoteolojskim okvirom, pri čemu beskonačnost prostora proizlazi iz Božje beskonačnosti. Tako autorica posebno naglašava ontoteološke pretpostavke te drukčije slike svijeta, pri čemu, na primjeru usporedbe pojma beskonačnosti u Kuzanskog, Bruna i Petrića, pokušava dokučiti njene stvarne teme-

lje. Ti su temelji i dalje ontoteološki i za sobom povlače više metafizičke i antropološke implikacije, nego znanstvene. Ovakav se stav potvrđuje i na usporedbi Petrića, Dudića i Dubrovčanina, a vezano uz opažanja novih pojava (zvijezda) na nebu, na što oni reagiraju propitivanjem općeprihvaćene slike svijeta, odnosno stava o nemogućnosti promjena u supralunarnom dijelu. No njihovi odgovori i dalje ostaju u sferi metafizičke spekulacije, pri čemu Dubrovčanin poseže za argumentom Božje svemoći, koja može izazvati takve promjene.

U posljednjoj cjelini, »Petrić – predstavnik renesansnog novoplatonizma«, prikazan je pokušaj utemeljenja jedne 'pia philosophia', kao odgovor na potrebu iznalaženja novog pogleda na svijet. Na temelju novoplatonističke filozofije i hermetičko-kaldejskih proročanstava, Petrić gradi svoj vlastiti filozofski sistem, svoju *Novu sveopću filozofiju*, ili novu filozofiju o sveopćem, u kojoj se snagom razuma želi učvrstiti vjeru i ostvariti povratak Bogu. Prikazuje se Petrićev novoplatonistički razumsko-umski koncept povratka Bogu (Jednom) u razlici spram Plotinova sjedinjenja s Jednim.

Na kraju knjige nalazi se »Dodatak« koji sadrži prijevode šest autoričnih članaka na njemački i engleski jezik. Taj »Dodatak« služi približavanju modernih tumačenja Petrićeve misli hrvatskih autora stranim istraživačima.

Može se zaključiti da je ovom knjigom doista postignuta autoričina namjera da izloži intimnu logiku Petrićeve misli, koja se sastoji u njegovom tumačenju svijeta u kojemu dohvaća svoju istinu prevladavanjem naslijeđenog, ali ujedno i zadržavanjem nekih elemenata toga nasljeđa. Iznošenjem te intimne logike Petrićeve misli, autorica daje svoj doprinos razumijevanju ovog možda najvećeg hrvatskog filozofa.

Ivana Skuhala Karasman
Melengradska 6, HR-10000 Zagreb
ivana_skuhala@yahoo.com